

Operett

A kis vidéki társulatba új primadonna érkezett.

Szóke, kék szemű, szép és karcsú, ahogy kell, ha prózai lett volna, ránézésre besorolják: naiva. De énekelt. Frissen végzett, a frissen végzettek minden lelki gondjával, egyszerre volt nagyképű és alázatos, mert nem tudta, mit is kezdjen már most magával az új helyen, ahol senkit se ismer, és mindenki őt méregeti és teszi mérlegre leplezetlenül.

A már nem fiatal bonviván, miután semleges mosollyal bemutatkozott, szintén nyíltan szemügyre vette a jövevényt. Megszokta, hogy észreveszik a nők, még most is észreveszik, ősz halántéka, árkos arca ellenére volt ez így, olyan biztonsággal mozgott nőtársaságban, mint hal a vízben, még csak tudatára se ébredt, hogy a hatalmával él és visszaél.

Az ügyelő szólította az épület elől próbára őket, a szép szeptemberi nap-sütötte fehér fal mellől, ahol dohányoztak páran, és ahol éppen a primadon-nakislány bokáját vették szemügyre, ahogy az fölényes göggel (így látták a dohányosok, csupa férfi), valójában dermesztő zavarban (visszaköszönni is csak foghegyről tudott nekik), amúgy némán elsuhant az öltöző felé.

Az ügyelőnő, ma középkorú, valaha jaj de bájos ifjú lányka, a valahai múltban a bonviván futó hódításai közé tartozott, erre a bonviván nem emlékezett, vagy nem akart emlékezni, és bosszantotta, hogy az ügyelőnő figyelmes pillantásával (így tűnt fel neki), újra és újra emlékezteti valami közös pillanatra, ami pedig, ki tudja, volt-e egyáltalán, és ha volt is talán, fontos biztosan nem volt soha.

Az új lány amúgy mosolygott mindenkire, de merev volt ez a mosoly, és távolságot tartott, vagy félénk volt, vagy egyszerűen csak üres, ki tudja? A bonviván látta ezt, hát meg se szólította.

Így csak elnyomták a bagót, és beoldalogtak a néma ügyelő nyomában, a sor végén, még egyet szippantva a szabadság dohányfüstös levegőjéből a bonviván.

Életében példátlan sikerei voltak a nőknél, és olyan természetes volt ez számára, mint a levegővétel. Taktikáját harminc éven át csiszolta egyszerűre: minél jobban érdekelte egy nő (márpedig minden szép nő érdekelte), annál több közönyt mutatott. Ez néha nem vált be, sokszor meg igen. A nők zavarba jöttek a közömbös szép férfitől, és kacérkodtak vele.

Egy hétig nem nézett az új lány felé, talán volt az egy hónap is. Egy este aztán, előadás után (*A mosoly országa* ment aznap, felújítva tavalyról), a büfében egymás mellé sodródtak az asztal azonos oldalán, és a szép lány azon vette észre magát, hogy a kellemes beszélgetés után, amit a bonvivánnal folytatott – egy hónapig fel se tűnt, hogy érdekes is tud lenni és szórakoztató –, és tényleg kellemes volt, és körülötte a világ érdektelenné vált kicsit, az egész asztaltársaság diszkréten felállt, és némán távozott.

Ketten maradtak, a bonviván már ismerte ezt. Övék az egész terem, a büfés, kövér középkorú férfi, aki mindent látott már, és sohase szólt rá semmit, valahol hátul mosogatott, kék kötényben, ami illett a szeme alatti kék árkokhoz, lévén komoly szívügyei, de másfélék, mint a szerencsés egyeseknek odakinn.

A lány is búcsúzni készült, ma Lizát énekelt, fáradt, mondja, első felnőttpremierje, első nagy szerep. Na, más ez mint, az iskola, igaz?, blabla, hallja. Ez a való világ, hallja. Bárha csak beugrás, szabadkozik. Annál nagyobb dolog, hallja. Akkor még egy pohárral?, hallja. Ezt meg kell ünnepelni, hallja. Nem, köszönöm.

Aztán meg ezt gondolta: de hát miért ne?

Utolsó partnere a főiskolán egy lányosan szép arcú hisztis fiú, éppoly éretlen kamasz, mint ő maga, és mert tökéletesen illettek össze, hát nem illettek össze. A magány nagy úr, ő meg már tán egy éve volt magányos. Vagy több? A magányos nő magányos, a magányos férfi egyszerűen csak egyedül van, és még jól is érzik magukat, a rohadékok, meg isznak, meg rohadékok, mondta az anyja mindig, aki száz éve elvált, száz éve mondja, és a lány akkor nem értette ezt. Nem értette tényleg, hiszen az anyja ma is csinos, sose nő le a festék a haján, este a szemetet is hibátlan sminkben viszi a tárolóig, a férfiak meg az ő korában zömmel lompos dögök.

– A lányod lehetnék – mondja most gúnyosan, kifelé a néma tereméből, ahol plakátok sorjáznak a falakon, ennyivel tartozott a lelkiismeretének, mielőtt megadta magát. Ujját végighúzza a régvoltak fotóin, ahogy mellettük elhalad, színészek, igazgatók, emlékszik még rájuk bárki?, minden fekete-fehér, minden tiszta por. Ezt a poros kezeckét fogja meg a bonviván, aki, mint minden örökifjú őszülő hím, semmilyen nőt nem érzett magához túl fiatalnak, a fölényes beszólást annak fogta fel, ami volt valóban: egy kamasz tétova fölényeskedése, aki a hangját keresi a felnőttek birodalmában. Vagy meg se hallotta egyáltalán.

Mögöttük a büfés a hangulatvilágítást oltogatta le sorban. Asztalról asztalra járt, nem nézett a kézen fogva távozók után. Szúrt a szíve, erre figyelt nagyon.

Le kellett ülnie, zihált, ugyan, mit érdekelte, ki fogja meg kinek a kezét? „Úristen, kit érdekel?”, ezt gondolta volna, ha gondolt volna bármit. De nem volt véleménye. Befelé figyelt.

Eddig minden világos, mondhatja bárki, de mi van másnap? Hát mi lenne, ugyan! Semmi se. Reggel józan ébredés az idegen ágyban, az idegen zsalun idegen nap fénye tűz be, már magasan jár. A lány napvilágnál méri fel, amit este nem: a plakátokon a bonviván tucátjával ismétlődő nevét, nézi a falakat borító sztárfotókat, portalan keretben. Sok szívecske, érzelmes kacat, női rajongók tengernyi nyoma. A rajongás mellette ébredő alanyára pillant. Mosolyognak. Feszélyezett ez a mosoly (lány), udvarias, sőt kedves, hátha lesz még valami (nem a lány). Kapkodó gyors öltözés, elfordulva (lány), cigaretta után kotorászás (megint nem ő). Párbeszéd csak ennyi:

– Valami baj van, szívem?

– Semmi. – (Mosoly összeszorított szájjal, ez a Neander-völgy óta gyakorolt női mutatvány.)

– Ne azt a törölközőt használd. Az az enyém. A kéket légy szíves, az a vendégtörölköző.

– Ó, bocsánat.

Ez gúnyosra sikerült, amúgy meg nem kék, hanem türkiz, de hát férfi, tehát szívnak, nincs min csodálkozni, okos nő nem nyit vitát, pláne, ha nincs kedve beszélni se.

Hát csak ennyi.

Kisurranás az ajtón. „Hiszti”, gondolja a bonviván, a lányra gondol, „Nesze, való világ... a picsába, te liba. Fenn vagy a listán”, gondolja a lány, és ő is magára gondol, „a picsába”, így a bonviván is, mert az ágyban ráhullott a hamu. Ezt nemcsak gondolja, de mondja is, sőt többször, emígy: „A picsába, a picsába, a picsába! A kurva élet! Mert rá figyelek, itt hisztizik, stb. stb”. Persze, kiégett az ágynemű. Jobb így, ha a felelős meg van nevezve, azért csak könnyebb, ha van kire haragudni, hála a jó Istennek, hogy ez így ki van találva. Ezzel meg is nyugszik, kicsit még morog: „hülye liba”.

Mi volt hát másnap? A szomszéd néni, akinek ajtaja mindig résnyire nyitva áll, bár ő nem kíváncsi senki életére („nem vagyok én kíváncsi senkire, van nekem elég bajom, majd pont ezeket lesném, mit gondol?”). Csak a macska miatt van nyitva az ajtó, ezt a házban mindenki tudja, a néni mindenkivel ordítva közli (nagyothall, sajnos), többször (feledékeny sajnos), csak hát a macska („hadd járjon a szegény cica ki-be, ahogy neki tetszik, stb.”), szóval az ajtaja, szemközt a bonvivánnal résnyire mindig nyitva áll. Így szólt tehát a néni, aki ki nem néz a résen soha („ki nem nézek én soha, az orromat nem dugom ki, van is nekem erre időm, te jószagú... stb.”).

– Láttam ám a lányát kimenni reggel, művész úr, láttam én, épp a cica kódorgott kifelé, hát mit látok? Hát hogy mégis rendes istenfélő ember, ez a mi művészkénk, tudtam én, van ennek gyereke mégis, már hogy magának van gyereke, nem olyan egy izé, szóval tisztességes ember, jaj, de szépecske kislány, hát adhatna neki enni az anyja többet, mert nagyon kis soványka, stb. stb. – Hát így valahogy értesült a bonviván, hogy neki lánya lett.

Ordított a rádió a háttérben eközben kifelé a résen (hírek, közszolgálati adó, nagyothall a néni, de hát ezt már tudjuk mi is), ahol a néni kihajolt, hogy elégedettségét közölje, és szelíden (annak szánta) a bonvivánra mosolygott, aki a szelíd mosolytól összerezzen.

Mi volt még másnap? Másnap *Marica grófnő*-próba, első öltözés. A kis vidéki színház egy, talán két operettet minden évadban bérletben mutat be, a tavalyi Lehár idénre kicsit felújult, beugrások, új primadonna, ugye, de már lejátszott. Az este is fél ház, már bérleten kívül. Pedig új a primadonna. De hát meddig új egy primadonna?

Hát most a Kálmán Imrét próbálták, mindjárt premier.

Kettős szereposztás primadonnák terén, ők egymást figyelik, míg egyik próbál, nézi a másik lentről. A régebbi primadonna, késő harmincas, enyhén molettbe hajlik, a hangja szép, nézi így együtt, a bonvivánt és az új lányt a színpadon „Összejöttetek?”, tűnődik, és még ezt, megvetően a bonvivánra: „Az idióta.” De a hangnemből ne vonjunk le túlzó következtetést, minek arra emlékezni, két éve mi volt, jobb nem emlékezni arra, ez az idióta meg úgyis

úgy tesz, mint aki nem emlékszik semmire. Nézi őket a csinos harmincas letről (bonviván csak egy van a társulatban), és megállapítja: „Összejöttetek.” És: „Megkapta a kislány a türkiz törölközőt.” A társulat férfi tagjai csak találgatnak irigyen, de a nőknek elég egy alaposabb szemrevételel.

A lány is érzi, hogy már megint nézik, már megint mérlegen van, pedig remélte, hogy ez már a múlté, de nem.

Este bemutató, a lány a banketről hamar lelép.

Hónapok telnek el (színházról lévén szó, számolhatnánk így is: tizedik *Marica grófnő*, tájolás nélkül), karácsony, hull a hó, na jó, csak szeretnénk, hogy hulljon, de azért két nap múlva karácsony.

Az épületen fekete zászló, meghalt a büfés, szívroham. Egy mondatot mindenki vesztegetett rá, ilyesmiket: „A szegény Jóska. Még élhetett volna. Fiatal volt még. Nálam mindenesetre fiatalabb.” Ezt a bonviván mondta, ezt az utolsót, ez volt az ő gyászbeszéde. Hát ilyesmiket mondtak, míg bagóztak előadás előtt, és beletörődtek, hogy ma nincsen kávé lefőzve.

A *Marica* megy este, kinn dideregnek a dohányosok a művészbejáró körül, félfenéken ülnek, rissz-rossz takarókon a deres padon, gomolyog a lehelet, a füsttel egybefolyva, a kis primadonna érkezik, egy fiúval, siet befelé, kézen fogva jönnek. Úgy bámulják meg a füst mögül őket a dohányosok, hogy oda se néznek, így is lehet alaposan.

– Megyek, iszom valamit – mondta a bonviván a többieknek.

Valami nem várt csüggedés vett rajta erőt, hogy leplezze, erőteljesen köhögött.

72

– Hová? A büfé zárva van – így a molett szubrett. (Ez egy túlsúlyos társulat, hagyományörző vidéki magyar vidék, itt még szokásban van enni, sőt a premier is rendszeren a hajnali piacon van befejezve, az oldalassütőnél.)

– A hörgők? Rosszul hangzik – így a táncos-komikus (mondjuk így: szintén korpulens), prózában is tudta ugyanezt a buffót, Falstaffját soká emlegették, és póthas nélkül játszta a sárkány Süsüt, és csak titokban verte a feleségét, aki a színház sűgője volt.

– Ja persze – mondta a bonviván, nem tudni, mire válaszolva, a büfézárásra-e, vagy a rosszul hangzó hörgőkre, és törökülésben a hideg padra visszaült, és didergett tovább.

Ezután már csak vérnyomásról, hörgőkről („ne dohányozz annyit, mondtam, ártalmas. Különbén adj egy szálát, nekem pont kifogyott”, így a táncos-komikus), válóperről, gyerektartásról beszéltek, ez utóbbi a bonvivánt nem érintette, sikerrel szökött meg a házasság elől világéletében. És már nem figyelt oda, míg amazok ketten a gyerektartáson összevesztek, de hogy összevesztek!... ő csak hallgatott.

Hetekig ment ez így, az új fiú a lányt elkísérte minden este, nézte a takarásból a lány jelenését, míg rá nem szólt az ügyelő, útban volt mindenkinek. Aztán már nem nézte a takarásból se a fiú, meg sehonnan se, beült előadás alatt a büfébe, és a műszakkal sörözött, vagy aki arra járt, aztán nem jött be, csak előadás végén állt a bejárónál, aztán azt se. Elmaradt.

Egy este a bonviván a lányt a büfében találta, a pultnál ült nagyon szőkén és nagyon magányosan, előtte számos szépen metszett üres vodkás pohár.

Bögött, és vacakul nézett ki nagyon. Lézengtek még páran a társalgóban, de nem szólt a lányhoz senki (ki mer egy részeg nőhöz szólni?), és készülődtek haza ők is, a kemény piások, holnap is nap van.

Az új büfés, unott vörös nő, a lámpákat oltogatta. Későre járt.

A bonviván szótlánul a lány mellé ült, az ködös tekintettel nézte a férfit, és így nyilvánított véleményét:

- Menj a picsába.
- Szerelmes vagy?
- Közöd?
- Hol van ő?
- A kurva anyjába távozott.

A lánynak összeakadt a nyelve bonyolult gondolattól.

– A kurva anyja – ismételte a bonviván gépiesen.

– Vigyél haza.

– Hívok taxit neked.

– Hozzád menjünk.

– Inkább nem, kösz.

– Ronda lettem? Nem kellek senkinek? Bazmeg, bazmeg, bazmeg.

Ez az a magyar szó, ami csaprészezen is akadás nélkül ismételhető.

– Lehánytad a ruhádat.

És hazavitte magához.

A lány bögött, sírt, hányt megint. Hajnal felé aludt el, a bonviván ágyában, néha harsányan horkolt, néha csak szuszogott, mint egy kisgyerek. A bonviván a vendégszobában a kanapén a mennyezetet nézte, nem aludt semmit, hallgatta a neszeket. Lavórt cipelt, ágyneműt cserélt, tartotta a lány fejét a vécékagyló fölé, ágyneműt cserélt megint.

Egy hánytatás után ezt bírta kérdezni, ezt az ostobaságot:

– Rám volt féltékeny? Ezért lépett le, miattam?

– Miattad? – horkant fel a lány sokára, mert még lassan forgott az agya. – Ki lenne féltékeny rád, te hülye? Téged mindenki szégyell, akinek dolga volt veled, így hívnak a nők a fodrástártól az öltözőig: a seggfej. Te férfiprimadonna. – És hányt egy kis epét megint, ráadásaként, és mondott még egy-két ilyet, de hála Isten, félig már aludt.

A bonviván a mennyezetet nézte a kanapéről reggelig.

Másnap próbálni ment a férfi, a lány még nem tért magához, ő lábujjhegyen távozott, és erre gondolt: miért is nem csinált családot tényleg sose?

A szomszéd ajtó résnyire nyitva volt, és helyeslően harsogott kifelé a közszolgálati adó. A család az család.

A Kálmán Imrét Offenbach váltotta, főpróbahét.

Nem kéne szívnom ennyit. Meg neked se. Árt a szépségednek, szólt a potrohos táncos-komikus, úgy is, mint a szellemes bemondások jó kedélyű mestere, akinek a felesége tegnap napszemüvegben jött a színházba reggel. És vaskos karjával, amin rezgett a kövérség, a bonvivánt átölelte, elnyomta a cigarettát, és zsebre vágta a bonvivánét is, ha már kézügyre esett, amúgy viccesen.

A bonviván nem szólt.

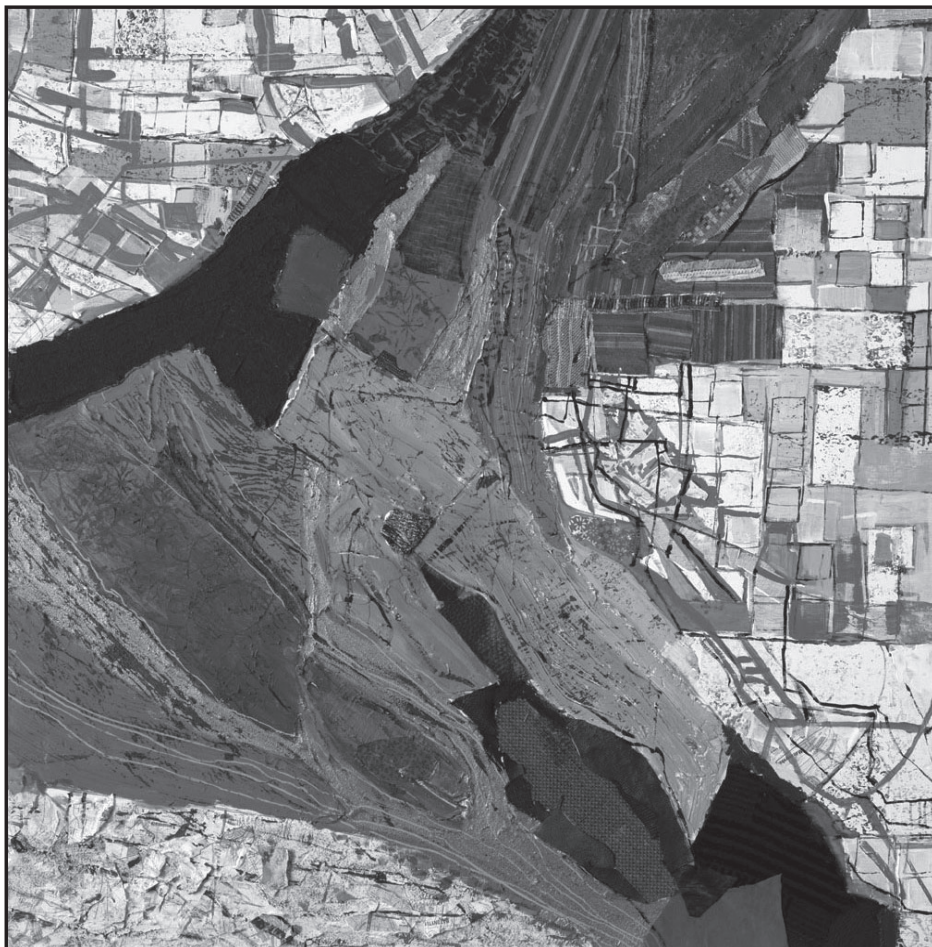
– Hát veled meg mi van? – kérdezte még a táncos-komikus, csak hogy ne álljanak szó nélkül. – Úgy nézel ki, mint aki mindjárt meghal.

– Már meghaltam – mondta köhögve a bonviván. – Csak még éneklek egy kicsit.

– Ne lépj a lábamra, bazmeg, és nincs egy ötösöd jövő hétig? – hallotta még a komikust, ahogy mentek befelé. Erre csak ő volt képes, ettől volt szerethető, ezt szerették, ez volt a komikus zsánere, szemrehányni, és pofátlannak lenni egy levegővel. Ezt a színpadon is tudta ugyanígy, a nézők így szerették, klasszikus próza, operett vagy matinémese, illetve a repertoárba.

Hallgatták, ahogy hangolnak a zenészek, vártak a jelenésre.

Offenbach vidám nagyon.

Byhon Győző: Áradás